

"מניסיונות שתמו לניסיונות שהחלו"

על הימים הנוראים ומלחמת יום הכיפורים

מבוא

בְּעָרְב יוֹם הַכִּיפּוּרִים
הַפְּלִגְנוּ
מִנְסִיוֹנוֹת שֶׁתָּמוּ אֶל נְסִיוֹנוֹת שֶׁהֵחִלוּ.
(מתוך: ערב יום הכיפורים, זלדה)

ראש השנה ויום הכיפורים הם מועדים בני מעמד מיוחד במסורת היהודית. המינוח 'הימים הנוראים' מבטא את מעמדם הרם בלוח השנה. השנה היהודית נפתחת ביראה (מכאן המינוח 'הימים הנוראים'). בשונה מבחגיגות תחילת שנה של תרבויות אחרות, כדוגמת ראש השנה האזרחית (ה-1 בינואר), השנה היהודית מתחילה בכובד ראש; בהאטה לצורך מחשבה ורפלקציה; בשיקול דעת ובהגדרת יעדים; בחרטה ובכפרה. רוח הדברים באה ליד ביטוי במסורת ובתפילה וכן בתרבות היהודית-ישראלית העכשווית.

בעקבות מלחמת יום הכיפורים נטען היום עצמו (כמו גם חגי תשרי האחרים) בממד נוסף של אבלות ושל שכול. השפעות המלחמה על התרבות באות לידי ביטוי גם בגלי ההדף שהמלחמה חוללה – תחושת האימה והמשבר לצד ההתפכחות והמחאה; אלו צמחו מתוך התרבות היהודית-ישראלית, והפכו לחלק משמעותי מאווירת הימים הנוראים במרחב המקומי.

המערך מוקדש להשפעה ההדדית בין ראש השנה ויום הכיפורים לבין התרבות והחברה הישראלית, ובמיוחד לאופן שבו מלחמת יום הכיפורים נוכחת ביום הכיפורים.

בשיעורי ראש-השנה נלמד איך אירועים מכוננים המתרחשים בימי חיינו, מעצבים ערכים, ציפיות, תוכניות ושאיפות עתידיות. נתייחס לראש השנה כאל נקודת מעבר – ממה שהיה למה שיהיה. נדון בשאלות: מה אנחנו אוספים/ות ומה אנחנו משליכים/ות? איפה היינו ולאן נלך? מה צריך לתקן? ומה צריך להיות חלקנו בתיקון?

בשיעורי יום הכיפורים בחרנו להדגיש את נוכחות מלחמת יום הכיפורים בהווה הישראלית. האימה, תחושת המשבר וצער האובדן קרובים ונוכחים בעת הזו, גם בנפרד מהכובד המשרה יום הכיפורים עצמו; ויש להניח שהתחושות הללו ילכו ויתעצמו. על כן, נדרשת רגישות מיוחדת במהלך הדיון בכיתה. נדון באופנים שבהם נכון עבור אדם או עבור קהילה לשלב בין החוויה הדתית או הרוחנית לחוויה הישראלית, בין אז לבין היום. נדגיש את היות הימים הנוראים ימים שבהם כל אדם עומד לבד עם עצמו, אך הוא גם חלק מקהילה: כל אחד מאיתנו הוא חלק ברצף מתמשך של אימה שלאחריה שחרור, של משבר שלאחריו התגברות ושל החמצה המובילה לסליחה.

מטרות המערך

- 1 פיתוח חשיבה ביקורתית בעקבות לימוד מגוון מקורות
- 2 היכרות עם מלחמת יום הכיפורים: אירוע מכונן ובעל השפעה תרבותית רחבה
- 3 זיהוי הקשר בין אירועים אקטואליים לאופן ציון החגים (לאורם ו/או בצילם)
- 4 מהלכה למעשה – התנסות בלימוד המביא לידי פעולה בכיתה, בקהילה ובחברה

ראש השנה – "מה יקרה ומה יחלוף"

שיעור ראשון: "הימים שעוד נכוננו לנו"

א. תרגיל פתיחה

- 1 נתחלק לחברות. כל חברות תקבל שתי איגרות ומשימה (נספחים א-4).
- 2 נתכנס במליאה, ונבקש לשתף באיחולים שנכתבו במהלך הלמידה בחברות.
- 3 **נשאל:** האיגרות שלמדתם/ן בחברות, הן איגרות ציבוריות המיועדות לכלל החברה. מה תפקידו של **היחיד** לקראת השנה החדשה? איזו תחושה האיגרות מעוררות באדם הבודד? מה מוטל על האדם הפרטי לעשות כדי להגשים את הברכות ואת המשאלות הכלליות המופיעות באיגרות?

ב. למידה בחברות – "הימים שעוד נכוננו לנו"

- 3 נחלק את דף מקורות (נספח ב). נבקש לקרוא יחד את המקורות ולענות על השאלות המצורפות.
 - 4 נתכנס במליאה לדיון מסכם:
 - נבקש לשתף בברכות שנכתבו במהלך הלמידה בחברות (האיגרות, השערים והאיחולים שנכתבו).
 - 3 **נשאל:** מה נוכח יותר בברכות שכתבתם/ן: ציפיות לעתיד או השלכה ופרידה מהעבר?
- מה ההבדל בין התבוננות לאחור מתוך תקווה "שתכלה שנה..." לבין הסתכלות קדימה בשאיפה לתיקון? מהן הציפיות שלנו מעצמנו, מהסביבה הקרובה ומהמנהיגות שלנו?

שיעור שני: "אסוף את המעשים"

א. תרגיל פתיחה

- 1 **משימה אישית:** כתבו שלושה יעדים שחשוב בעיניכם/ן להגיע אליהם בשנה הקרובה. חשבו על יעדים אישיים ועל יעדים לכלל חברה ישראלית. ליד כל יעד כתבו באיזו מידה התקרבתם (או התקרבתם) להשגתו במהלך השנה החולפת.
- 2 **משימה בקבוצות:** שתפו ביעדים שכתבתם/ן. לאחר מכן, בחרו יעד אחד מבין אלה שנכתבו במשימה האישית, שחשוב לכם/ן במיוחד, ודונו כיצד ניתן להגיע אליו. כתבו תוכנית לאחת החלופות תוך שימוש בפעולות חשבון. ניתן להיעזר בשאלות הבאות:

(+)	בין מי למי צריך לחבר? מה צריך להוסיף?
(-)	מה נכון להחסיר או להפחית?
(:)	עם מי נכון לחלוק? חשבו על מחלוקת / חלוקה הוגנת.
(x)	מה להכפיל? מהם מכפילי הכוח שברשותכם/ן?
(=)	מהי התוצאה הרצויה?
(><)	במה היא תהיה טובה יותר מהמצב הקיים?

אפשר להוסיף פעולות חשבון נוספות.

- 3 נתכנס במליאה לדיון. נשתף ביעדים השונים שנבחרו, ונבחן אילו הצעות לפעולה הופיעו מספר פעמים.

להקניה
84 הוזמ

ב. למידה בחברותא - "אסוף את המעשים"

4 נחלק את דף המקורות (נספח ג). נבקש לקרוא יחד את המקורות ולענות על השאלות המצורפות.

5 נתכנס במליאה לדיון מסכם, נשאל:

- 6 מה הייתה חנה סנש חושבת על השירים 'מעשים קטנים' (מאת אלמוג בהר) ועל 'אסיף' (מאת איתמר פרת)?
- 7 האם היא מאמינה ב'מעשים קטנים'? חשבו על עשייה של מעשים קטנים וגם על הגישה הכללית העולה משירו של בהר.
- 8 האם העמדה שסנש מבטאת דומה יותר לעמדה של איתמר פרת כפי שהיא מוצגת בחלק הנקרא 'אסיף' או כפי שהיא מוצגת בחלק הנקרא 'ספיח'?

שאלות לדיון

יום הכיפורים: 'יום הדין' ו'מלחמת יום הדין' שיעור ראשון: "ונתנה תוקף קדושת היום"

א. פתיחה

1 נסביר: יום הכיפורים הוא יום טעון. קשה שלא לחוש שביום הכיפורים האווירה שונה מהרגיל. נשאל:

- 2 אם נפתח את אתר 'גוגל-תמונות' ונכתוב בשדה החיפוש 'יום הכיפורים', אילו תמונות נמצא, להערכתכם? לחלופין - ניתן להקרין את דף החיפוש הראשון ב'גוגל-תמונות' ולשאול: מהן מילות החיפוש שהקלדנו, לדעתכם?
- 3 איזו תמונה תשקף את יום הכיפורים שלכם? (אפשר לתאר תמונה; נפנה את תשומת הלב לכך שהתמונות המופיעות בתוצאות החיפוש הן בעיקר תמונות של שופרות ושל אנשים מתפללים).
- 4 מה מסמל את יום הכיפורים, על סמך התשובות שלכם? במה שונה (או במה דומה) יום הכיפורים העולה מן הדימויים של הכיתה מזה העולה מן הדימויים המופיעים ב'גוגל-תמונות'?
- 5 עד כמה מלחמת יום הכיפורים היא חלק מהדימויים או מהסמלים של יום הכיפורים?
- 6 עד כמה המלחמה היא חלק מחוויית היומיום במשפחה שלכם, בקהילה שלכם או בהוויה הישראלית?

שאלות לדיון

2 נסכם: מלחמת יום הכיפורים שנפתחה ביום הכיפורים, ה-6 באוקטובר 1973, ונמשכה עד ל-24 באוקטובר 1973, הייתה נקודת מפנה משמעותית עבור החברה הישראלית. המלחמה ממשיכה לעצב את דמותה של החברה הישראלית עד ימינו. השיעור יוקדש לתפילת 'ונתנה תוקף': תפילה מסורתית חשובה שקיבלה מקום מרכזי בביטוי הזיקה שבין יום הכיפורים לבין המלחמה - בין הסיפור היהודי לבין הסיפור הישראלי.

ב. למידה בחברותא – "ונתנה תוקף קדושת היום"

3 נצפה בסרטון תיעודי המתאר כיצד המלחין המוכר, יאיר רוזנבלום, הלחין את הפיוט 'ונתנה תוקף' בעת שהתגורר בקיבוץ בית השיטה. רוזנבלום הלחין את השיר כ-15 שנה לאחר סיום מלחמת יום הכיפורים, בשנת 1990, לזכר 11 בני קיבוץ בית השיטה שנפלו במלחמה. עם השנים הפך הלחן של רוזנבלום ללחן המועדף על קהילות ובתי כנסת רבים ברחבי הארץ. הסרטון ישן והוא עלול להיות קשה לצפייה עבור צעירים/ות. ניתן להקרין את חלקו האחרון של הסרטון בלבד, החל מהדקה ה-19.

📄 "ונתנה תוקף" – בית השיטה

4 נחלק את דף המקורות (נספח ד). נבקש לקרוא יחד את המקורות ולענות על השאלות המצורפות.

5 נתכנס במליאה לדיון מסכם. נקריא או נקרין את דבריו של שי זרחי:

המילה וְנִתְּנָה הפותחת את הפיוט 'ונתנה תוקף', משמשת לביטוי הפכים: "לתנות צרות וכאבים", ו"לתנות אהבה". ...
הייתי מייחל שהמילה וְנִתְּנָה הפותחת את הפיוט תיהפך ל"וְנִשְׁנָה" (תי"ו ו־שי"ן הן, כידוע, אותיות מתחלפות), ושנוכל לומר, ולו רק הפעם: "וְנִשְׁנָה תִּקְוָה... הַיּוֹם, כִּי הוּא נוֹרָא וְאִים".

6 נשאל:

- 1. "וְנִשְׁנָה תִּקְוָה" – מהו השינוי שזרחי מתייחס אליו?
- 2. האם השאיפה של זרחי היא לשינוי תפיסת יום הכיפורים כיום דין (כמתואר בפיוט), או שהוא מבקש לשנות את אופיו של יום הכיפורים עצמו באופן ממש?
- 3. מה הופך את היום ל"נורא ואיום"? האם אתם/ן חווים/ות אותו באופן זה?
- 4. לאחר מלחמת יום הכיפורים יש שביקשו להטעין יום זה במשמעות חדשה – הקדשתו לזיכרון הנופלים/ות והמלחמה. מה בפיוט יכול להדהד את זיכרון המלחמה, לדעתכם/ן?

שאלות לדיון

שיעור שני: "מי באש"?

א. תרגיל פתיחה

1 נתחלק לקבוצות, וננחה למלא את המשימה הבאה: דמיינו שפונה אליכם/ן קהילה העוסקת בארגון יום כיפורים קהילתי; חברי הקהילה זקוקים לעזרתכם/ן בהכנת רשימת השמעה המתאימה להתכנסות ביום הכיפורים. קחו בחשבון שבקהילה אוכלוסייה מגוונת: מבוגרים (ובהם גם כאלה שלחמו במלחמת יום הכיפורים), ציבור מסורתי, ציבור חילוני, בני נוער וילדים, עולים וותיקים. כללו ברשימה שישה שירים לפחות.

2 נתכנס במליאה. כל קבוצה תציג את הרשימה שגובשה. נדון: מה האווירה המתאימה ליום הכיפורים על פי הרשימה המוצעת? אילו הצעות שעלו בקבוצות האחרות הייתם/ן מוסיפים/ות לרשימת השמעה של הקבוצה שלכם/ן? אילו מרשימות השמעה שהוצעו מתאימות גם לכם/ן?

נסביר: יום הכיפורים הוא יום מרכזי בלוח השנה היהודי, ויום בעל משמעות מיוחדת בציבוריות הישראלית. משמעות היום התגברה ביתר שאת החל מיום הכיפורים 1973, יום פתיחת מלחמת יום הכיפורים. השירה, המוסיקה והתפילה (לסוגיה) הפכו למרכיב מרכזי בעזרתו נוסף רובד של משמעות עברית-ישראלית ליום הכיפורים המסורתי-דתי. השיעור יוקדש לפיוט 'ונתנה תוקף'. בראי הפיוט נדון ביום הכיפורים, במלחמת יום הכיפורים ובזיקה ביניהם, כמו גם במציאת המשמעות האישית והחברתית של יום הכיפורים היהודי-ישראלי.

ב. למידה בחברותא - "מי באש"?

3 נחלק את דף המקורות (נספח ה). נבקש לקרוא יחד את המקורות ולענות על השאלות המצורפות.

4 נתכנס במליאה לדיון מסכם:

- שאלות לדיון
- 1 אילו השפעות של המלחמה זיהיתם/ן במקורות?
 - 2 באיזה אופן, השורה החוזרת שהוסיף לאונרד כהן לשיר: And who shall I say is calling? (השורה מופיעה בביצוע המתורגם של איה כורם "מי זה קורא איכה?") יכולה להוות תשובה למשפט "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר" המופיע בפיוט?
 - 3 אילו ציפיות יש מהאדם, לפי המקורות השונים שלמדתם/ן? מה המשמעות של ציפיות אלה ביחס לשאיפה האישית ו/או החברתית לצאת מיום הכיפורים עם תחושת מסוגלות - תחושה שיש בכוחנו לתקן ולשנות?

מהלכה למעשה - קריאה לקשב והזמנה לשינוי

1 **נסביר:** בתפילת 'ונתנה תוקף' מופיע דימוי של ספר זיכרונות, ביטוי למצבור מעשי האדם שנאספו ושנרשמו במהלך השנה. בפיוט מוזכרות המילים "חותם יד כל אדם בו" המופיע באותו 'ספר הזיכרונות'. בימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים הקרובים נכיר ונלמד זיכרונות של לוחמי/ות מלחמת יום הכיפורים; נחשוב ביחד איתם/ן על זיכרונות העבר ועל החותם שחשוב שנטיב בשנה הנפתחת כעת.

2 נקרא יחד את השאלות לראיון (נספח ו). נשמע הצעות לשאלות נוספות או אחרות מן התלמיד:ב.

3 **בזוגות:**

- ראינו לוחם/ת שהשתתף/ה במלחמת יום הכיפורים. חפשו קרוב/ת משפחה או שכן/ה (בהיעדר היכרות אישית או קשר שאפשר ליצור, היעזרו באתרי אינטרנט הקשורים במלחמה).
- הזמינו את הלוחם/ת לשיחה על זיכרון ועל השנה הנפתחת כעת (נספח ו).
- חשבו על מועד מתאים כמו גם על מקום שקט ומזמין.
- שתפו את הלוחם/ת בתוכן המשימה.
- תעדו את המפגש (בכתב, בצילום וידאו או בפודקסט).

לאחר המפגשים עם הלוחמים/ות, נתכנס לסיכום: נשמע את הזיכרונות והמחשבות של הלוחמים/ות הוותיקים/ות. נמייין את המסרים לקטגוריות, ונציין מסרים ייחודיים והצעות לפעולה שעלו בשיחות. נבחר משימה מתוך אלו שעלו בראיונות, שנוכל לבצע בעצמנו במהלך חודש תשרי (ואולי אף במהלך השנה הקרובה כולה).

משימה

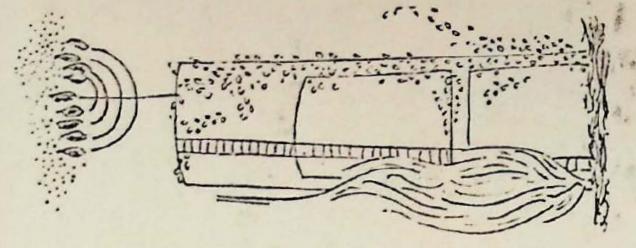
הנחיות לחברותא

- ? חפשו מידע על התקופה שבה כל איגרת נכתבה. אילו תהליכים עברה החברה הישראלית בתקופה זו?
- ? מהו המענה הרעיוני או הערכי שכותבי/ות הברכה מספקים/ות לאירועי התקופה בכל איגרת?
- ? אילו אירועים שהשפיעו על החברה הישראלית קרו בימים שקדמו לראש השנה האחרון?
- ? בחרו אירוע, תהליך חברתי או אתגר ישראלי משמעותי מהשנה האחרונה. נסחו איגרת לחברה הישראלית המותאמת לאירוע/תהליך/אתגר שבחרתם/ן. מה תאחלו? נסחו את הברכה כחזמנה או בתור קריאה לפעולה.

ת ה י ש נ ת ה ת ש ״ ל

שנת איר-מצור,
ימיה עתירי-מעש
ושעריה הומים עוליס,
נתיבותיה עוצמה
ודרכיה שלום —

מזכירות הקיבוץ המאוחד

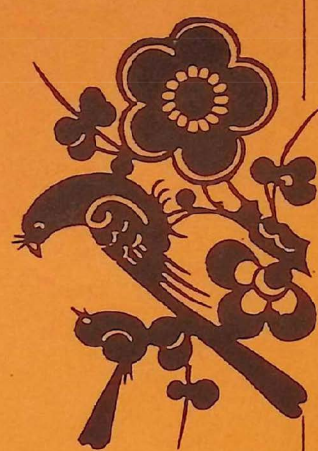

שנה טובה

אמרי בקולך, בשוקים הארבע רבב
קפיץ בלשך בבגד, שנת קלף
שני שן טעם גאון,
בתי ארצים פולנים,
שנת גניש, זאשן קרבי ונולח,
שנת
אשך פתח זאבוב
אחם לבחום זרב,
איתנים לודים ולצ זאשי,
שנת
קבוצת כפס, אשאל אלות,
זויב כפפ, זלוף גבולות,
אשכפ וצחוק יקרב אב,
שבגלים ליתקים
ולבב כחוק.

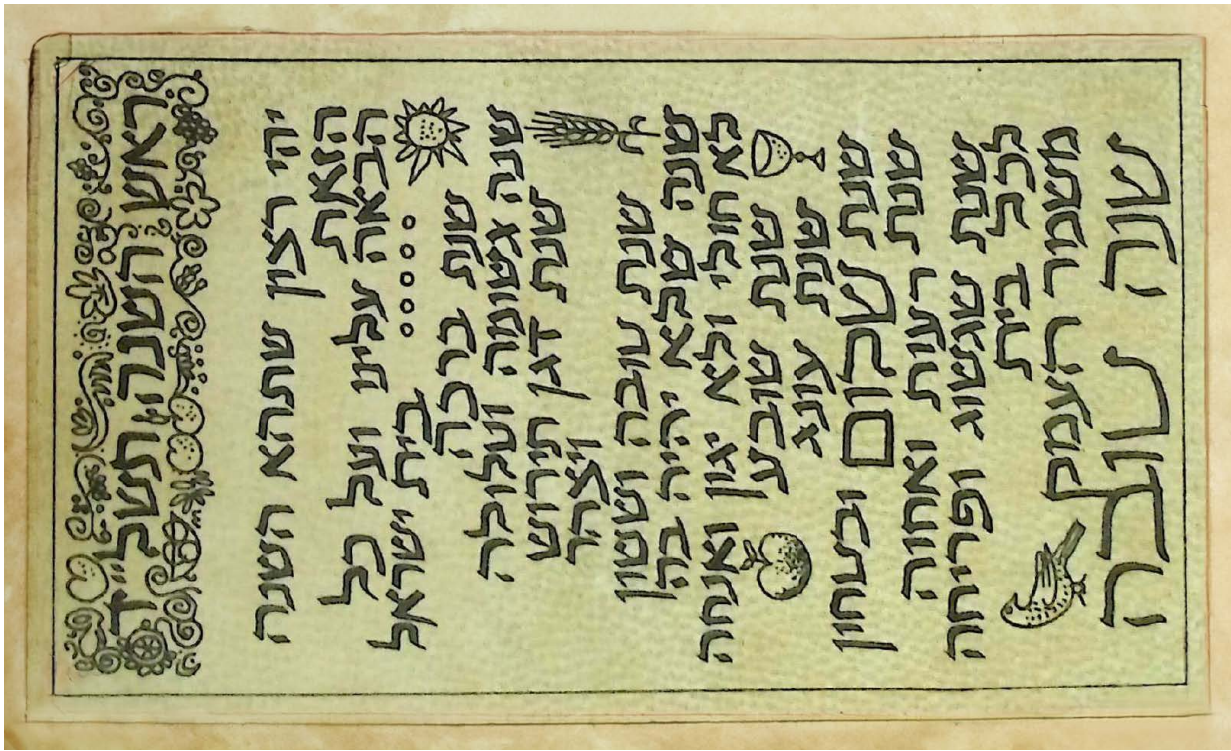
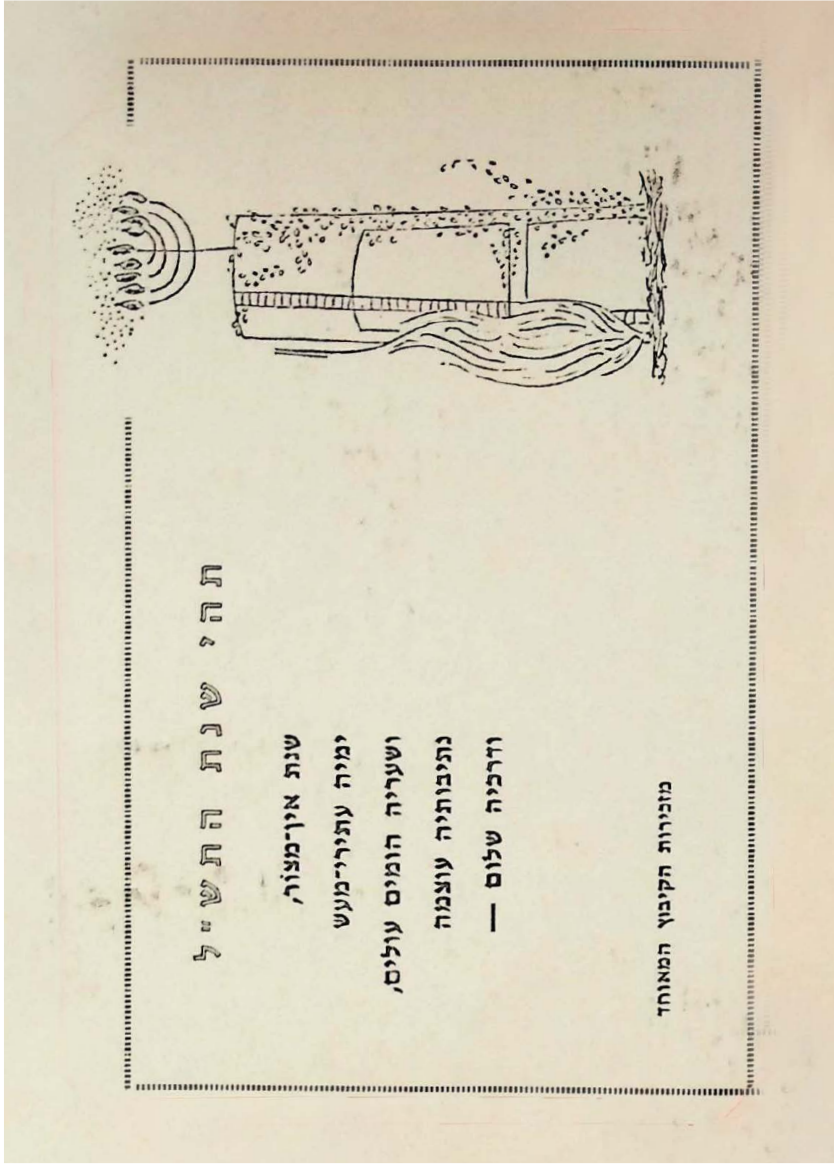
מצביחית כחקים

הנחיות לחברותא

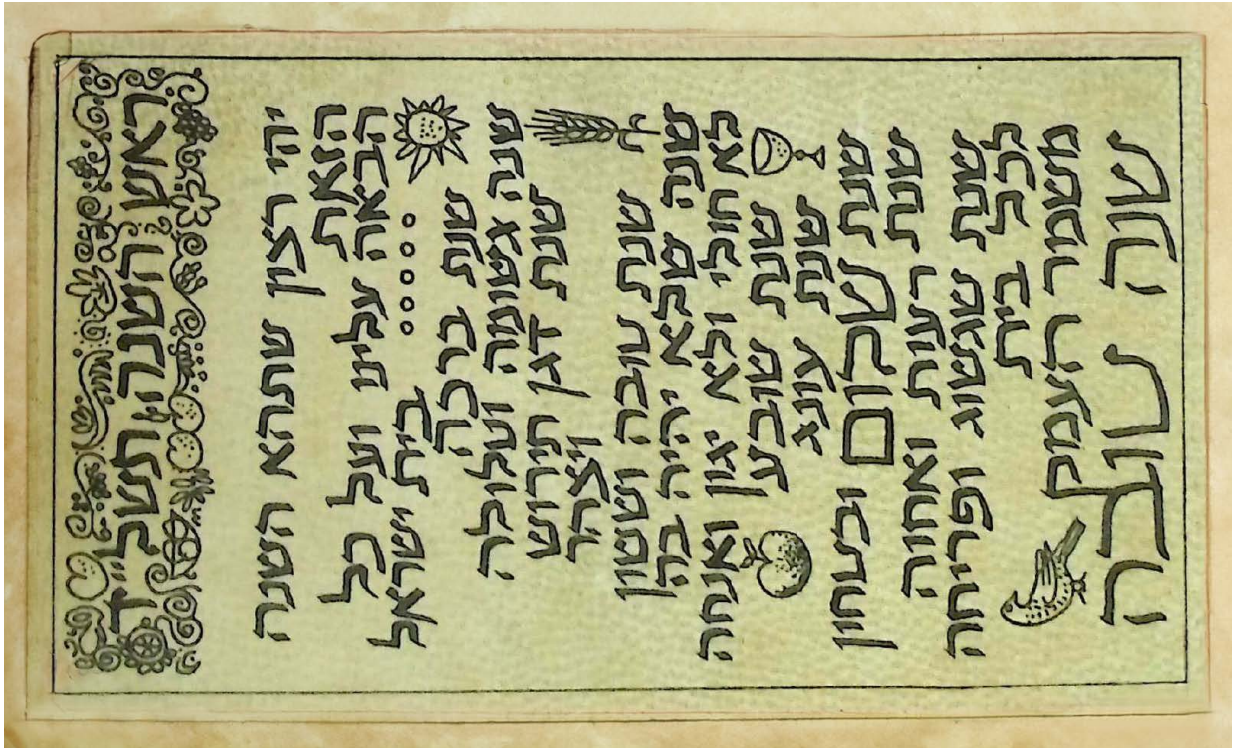
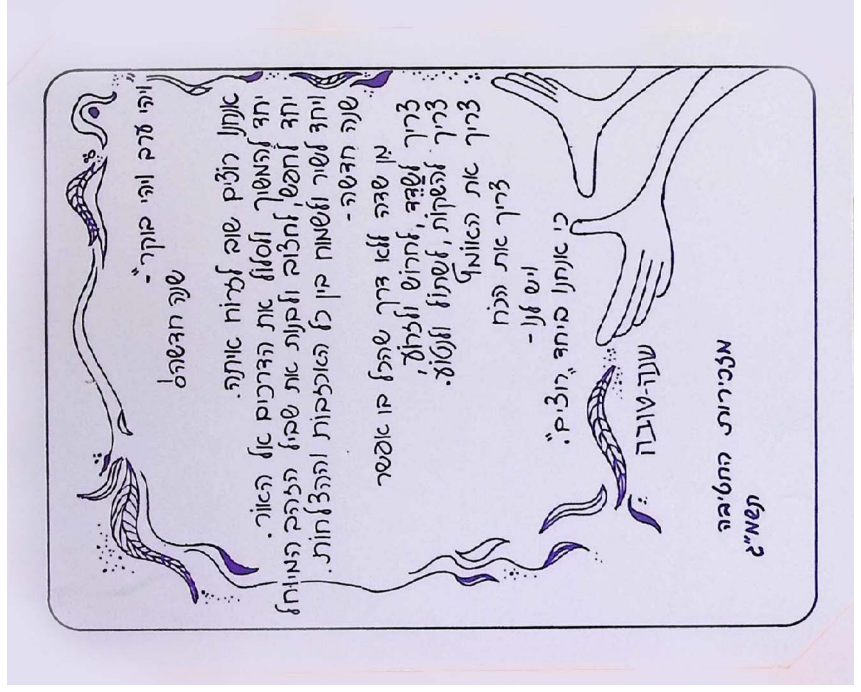
- ? חפשו מידע על התקופה שבה כל איגרת נכתבה. אילו תהליכים עברה החברה הישראלית בתקופה זו?
- ? מהו המענה הרעיוני או הערכי שכותבי/ות הברכה מספקים/ות לאירועי התקופה בכל איגרת?
- ? אילו אירועים שהשפיעו על החברה הישראלית קרו בימים שקדמו לראש השנה האחרון?
- ? בחרו אירוע, תהליך חברתי או אתגר ישראלי משמעותי מהשנה האחרונה. נסחו איגרת לחברה הישראלית המותאמת לאירוע/תהליך/אתגר שבחרתם/ן. מה תאחלו? נסחו את הברכה כחזמנה או בתור קריאה לפעולה.

הנחיות לחברותא

- ? חפשו מידע על התקופה שבה כל איגרת נכתבה. אילו תהליכים עברה החברה הישראלית בתקופה זו?
- ? מהו המענה הרעיוני או הערכי שכותבי/ות הברכה מספקים/ות לאירועי התקופה בכל איגרת?
- ? אילו אירועים שהשפיעו על החברה הישראלית קרו בימים שקדמו לראש השנה האחרון?
- ? בחרו אירוע, תהליך חברתי או אתגר ישראלי משמעותי מהשנה האחרונה. נסחו איגרת לחברה הישראלית המותאמת לאירוע/תהליך/אתגר שבחרתם/ן. מה תאחלו? נסחו את הברכה כחזמנה או בתור קריאה לפעולה.

שנה טובה

אמרי בקולך, בשוקים האדומים פהפפה

קפיץ בלשך בבוז, שנת קלף
שנת שן טעם לזוף,
בת אדום פוליס,
שנת גזל, זאף קרני ונולח,
שנת

אוסף פתח זאבוב
אחם לבחום זרב,
איתנים לזדים ולצ' זלפי,
שנת

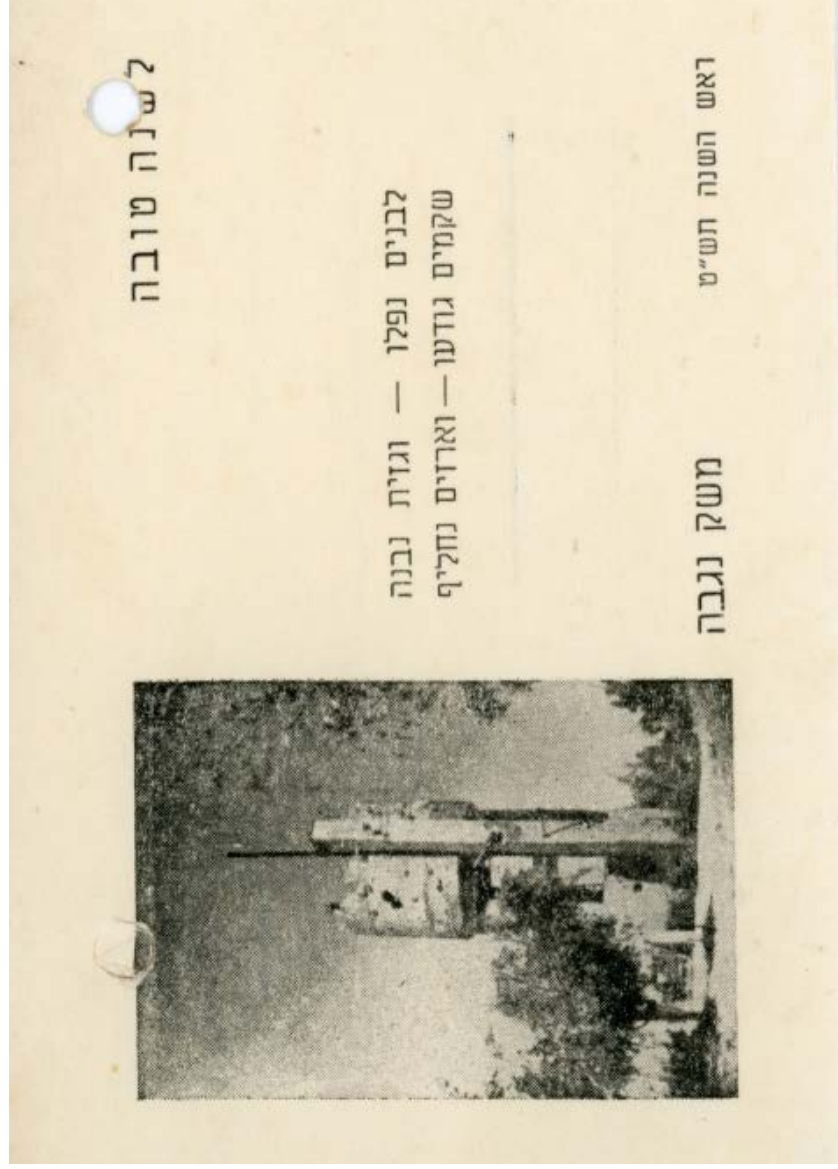
קפוצ' כפס, ממשל אומי,
זויב כפ, זלופ מבוטת,
אוסף זכרון זקוב אב,
שבזים לזוקים
ולבב כחוק.

מצביחית במקום

הנחיות לחברותא

- ? חפשו מידע על התקופה שבה כל איגרת נכתבה. אילו תהליכים עברה החברה הישראלית בתקופה זו?
- ? מהו המענה הרעיוני או הערכי שכותבי/ות הברכה מספקים/ות לאירועי התקופה בכל איגרת?
- ? אילו אירועים שהשפיעו על החברה הישראלית קרו בימים שקדמו לראש השנה האחרון?
- ? בחרו אירוע, תהליך חברתי או אתגר ישראלי משמעותי מהשנה האחרונה. נסחו איגרת לחברה הישראלית המותאמת לאירוע/תהליך/אתגר שבחרתם/. מה תאחלו? נסחו את הברכה כהזמנה או בתור קריאה לפעולה.

"הימים שעוד נכוונו לנו"

תכלה שנה וקללותיה | עמיר, גבעת ברנר, ראש השנה תשל"ד 1974

אנו עומדים בסיומה של שנה רבת תהפוכות, קשה וגורלית. יחד יצאנו עם שורות הלוחמים, אך יחד לא חזרנו...

דומה שאין כמעט גבול לציפיות, לתקוות, לבקשות ולחלומות שיכולים להיות לנו מהשנה הבאה עלינו לטובה. אך אנו זקוקים, יותר מכל, במימוש שתי תקוות צנועות: אחת 'כללית' - והשנייה 'פרטית'. שבשנה הבאה נתקרב ולו במעט לקראת הסדר עם שכנינו... נחזק את ידי אלה העוסקים בדיונים ובמעשים עם ידידנו ואויבינו על מנת לשכנעם כי השלום רצוי לבני האדם...

ובתוכנו פנימה נקווה ונאחל לכל יהיה יומנו כתמול שלשום, שיהיה קצת אור שורר בדלתות ליבנו, ויפי העולם תוכנו ימלא. שתרבה בנו אהבת אחים.

... ניתן קצת יותר מעצמנו לכלל ולזולת. רק כך, בחברה שיותר אור קורן בין חבריה, ויותר אור קורן בה החוצה, שחבריה נותנים קצת יותר ממה שלוקחים, רק כך נוכל לעמוד מול הבלתי צפוי מול התקוות, הסיכויים ומול הכיפורים.

...

- ❓ הברכה נכתבה בצל מלחמת יום הכיפורים. מה תפקיד הציבור שהמברך פונה אליו, בהפיכת השנה החדשה לטובה?
- ❓ לפי משאלותיו של עמיר ביחס לשנה החדשה, מה אפיין את השנה החולפת שעברה עליו?
- ❓ באילו אופנים צריכה ישראל העכשווית לשאוף "שלא יהיה יומנו כתמול שלשום" בשנה הבאה? חשבו על בקשה כללית ועל בקשה פרטית.
- ❓ "רק כך נוכל לעמוד מול הבלתי צפוי, מול התקוות, הסיכויים ומול הכיפורים" - מה הכוונה בביטוי "מול הכיפורים"? מה הקשר בין "ניתן קצת יותר" לבין המלחמה?

מתוך תפילות הימים הנוראים (נוסח עדות המזרח)

וּפְתַח ה' אֶלְהֵינוּ לְנוֹ וּלְכָל-יִשְׂרָאֵל אֲחֵינוּ בְּכָל-מָקוֹם שֶׁהֵם: שְׁעָרֵי אֲזָרָה. שְׁעָרֵי אֶבְרָהָה וְאַחֲוָה. שְׁעָרֵי בְרַכָּה. שְׁעָרֵי בֵּית מִקְדָּשׁוֹ. שְׁעָרֵי גְאֻלָּה. שְׁעָרֵי גְלוּת. שְׁעָרֵי דִיאַתָּה. שְׁעָרֵי דִיעָה וְהִשְׁפָּל. שְׁעָרֵי הוֹד וְהִדָּר. שְׁעָרֵי הַצְלָחָה וְהַרְוָחָה. שְׁעָרֵי יָעַד טוֹב. שְׁעָרֵי נְתִיקוֹת. שְׁעָרֵי זְכוּיֹת. שְׁעָרֵי זְרִיזוֹת. שְׁעָרֵי תְדוּהָה. שְׁעָרֵי תְכֵמָה. שְׁעָרֵי תְּחִלָּה. שְׁעָרֵי תְּהִיָּה טוֹבָיִם טוֹבָיִם טוֹבָיִם. שְׁעָרֵי טְהוֹרָה. שְׁעָרֵי טָהוֹרָה. שְׁעָרֵי לְמוֹד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ. שְׁעָרֵי לֵב טוֹב. שְׁעָרֵי כְפָרָה. שְׁעָרֵי כְלָפָלָה. שְׁעָרֵי כְבוֹד. שְׁעָרֵי לְמוֹד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ. שְׁעָרֵי לֵב טוֹב. שְׁעָרֵי מִזֶּזֶן. שְׁעָרֵי מְהִילָה. שְׁעָרֵי נְחֵמָה. שְׁעָרֵי נְעִימוֹת. שְׁעָרֵי סוֹדוֹת תּוֹרָתוֹ. שְׁעָרֵי סְלִיחָה. שְׁעָרֵי עֲזָרָה. שְׁעָרֵי פְדוּת. שְׁעָרֵי פְרִיָּה וְרַבִּיָּה. שְׁעָרֵי פְרִנְסָה טוֹבָה. שְׁעָרֵי צְדָקָה. שְׁעָרֵי צְהִלָּה. שְׁעָרֵי קוֹמְמִיּוֹת. שְׁעָרֵי קַבּוּל תְּפִלּוֹת. שְׁעָרֵי קַבּוּץ גְלוּת. שְׁעָרֵי רְפוּאָה שְׁלֵמָה. שְׁעָרֵי רְחֵמִים. שְׁעָרֵי רְצוֹן. שְׁעָרֵי שְׁלום. שְׁעָרֵי שְׁלוֹה. שְׁעָרֵי תּוֹרָה. שְׁעָרֵי תְּפִלָּה. שְׁעָרֵי תְּשׁוּעָה. שְׁעָרֵי תִשְׁבּוּעָה.
וְיִסְרֵר מִתּוֹכְכֶם קִנְיָה וְשִׁנְיָה וְתִחְרֹתוּ..."

- ❓ סמנו בסימון אחד את הברכות (השערים) המכוונות לפרט, ובסימון אחר את הברכות המכוונות לקהילה. אילו ברכות מתאימות לקטגוריה כללית יותר (המדינה, העם היהודי, החברה האנושית)?
- ❓ התפילה נכתבה במקור לפי סדר אותיות האלפבית, עם ברכה בצורת שער לכל אות (פרט לאות ת"ו שזכתה לארבעה שערים). מה המשמעות של הכללת ברכות מאל"ף עד ת"ו (מעבר לאלמנט הפיוטי-אומנותי)? מדוע חשובה ההקפדה לפרט ולהרבות בשערים (ברכות)? (שימו לב לכך שגם בתוספת השערים נשמר האקרוסטיכון האלף-ביתי).
- ❓ עם השנים התווספו לתפילה שערים שנוספו בהתאם למצב בקהילה בזמן התפילה ובהשפעתו. אילו בעיות הטרידו את המתפללים/ות המבקשים/ות לפתוח 'שערי מזון' או 'שערי פריה ורביה', למשל?
- ❓ גם היום מזמנים/ות המתפללים/ות לשנות את התפילה ולהוסיף לה לפי הרצון ולפי הצורך. אילו שערים הייתם/ן משמיטים/ות או מוסיפים/ות בבקשות שלכם/ן לשנה החדשה? אילו שערים נכונים עבור כל שנה, לדעתכם/ן?

אחות קטנה (גרסת 2017)

בהשראת 'אחות קטנה' המסורתי

אחות קטנה, תלקת משאפיו אינה הוגנת
 לטפול בעני אינ תכנית מקפדת
 הבעיה מפל עבר אותנו עוטפות
 מי יתן ויתעוררו מחשבונתיה
 תכלה שנה וקלולתיה
 ...
 פל החיים היא עבדה
 בשנה האחרונה חלקה
 ובסוטה לאמי הפיר בה - היא נכה
 אכל אי אפשר להיות מהקצבה
 מי יתן ותגל חרפתה
 תכלה שנה וקלולתיה
 ...
 טפול רפואי עולה פזהב
 "חנוך חנם" - ממוך רב
 "אז מה לקנות, התרופה או המחברת?"
 הרב קובי וייס, ראש תחום דור ציבורי בחולקת 'צדק חברתי', ארגון קול רבני לזכויות אדם, 2017

מחלקת צדק חברתי פועלת
 לשנוי מדיניות בועדות הפנסות
 כי כיום לגר, לעני, ליתום ולאלמנה המתגשת
 שנוי תקימה ותקנות - הם היד המושטות!
 אמן כי צדק וחוסר ישפנו אצל קובעי מדינותיה
 תחל שנה ובכוכותיה

איזו מחלות מודגשות בפיוט המחודש?

למי ממוענת התפילה? על מי למצוא מרפא לחוליים הרבים שהוא מתאר?

מתי מתאים להתייחס לעם ישראל או למדינת ישראל כאל אחות קטנה? מי היינו

רוצים/ות שיעניק יחס מהסוג הזה? באיזה תרחיש המדינה או העם יכולים לשמש 'אחות גדולה'?

אחות קטנה, פיוט ליום הכיפורים מתוך מחזור התפילה

הילה קבעו הגוי פלו
 וטובה שבעו ובזו איש לו
 ולכה קרעו ובכל זאת לא
 מרפד נעו מעולותיה
 תכלה שנה וקלולתיה
 ...
 חזקו וגילו כי שד גמר
 לצור הוחילו פרייתו שמר
 לכם ותעלו לציון ואמר
 סלו סלו מסולותיה
 תחל שנה ובכוכותיה
 ...
 מתי תעלה פתך מבור
 ומבית פלא עלה תשוב
 ותפליא פלא בצאתך פגבור
 להתם וכלה מכלותיה
 תכלה שנה וקלולתיה

הפיוט מפרט רצף "מחלות" שהעם מתמודד עימן. אילו איומים בולטים בפיוט? (שימו לב למשפטים המודגשים).

הפיוט נכתב בעיר גירונה שבספרד במאה ה-13. מה ניתן ללמוד על הקהילה היהודית שחיה שם בתקופה זו? מה מהמאפיין אותה עדיין רלוונטי לימינו? "סלו סלו מסולותיה" - מדוע הפנייה ממוענת לעם? מדוע עולה דרישה לפעולה דווקא בבית המסתיים ב"תחל שנה ובכוכותיה"?

שאלות סיכום - 'אחות קטנה'

מדוע נבחר הדימוי 'אחות קטנה' עבור העם? איזה יחס מעורר דימוי זה?
 מתי נוח לכהן/ שמתייחסים/ות אל/אל/ות קטן/ה? מתי זה מגביל?
 לפי הפיוט המסורתי, מה מצופה מאחות קטנה? ומה מצופה ממנה לפי הפיוט המחודש?

"אסוף את המעשים"

בעקבות מבחן האש | יגאל אלון

מבחן האש הסעיר וביגר את הדורות הצעירים, והביאם – אחר שנות בריחה רבות – אל הזירה הציבורית והפוליטית; ... אל האכפתיות העמוקה לגורלה ולאופייה של ישראל שלהם, של כולנו.

השאלה היא: האם גם יעמסו על כתפיהם את משא התקופה ולא רק בימי פקודה ודמים? [האם הצעירים/ות יקחו על עצמם/ן התמודדות עם אתגרי התקופה גם אחרי שתירגע סערת המלחמה?] ... האם נחיה מעתה לפי לוח עדיפויות לאומי וחברתי אחר?

לשם כך יש לקרוא מחדש את מפת המציאות, החיצונית והפנימית; לא להסירה, חלילה, אך גם לא להשחירה ללא צידוק ויסוד.

הדבר מחייב הערכה מחודשת של עצמנו. אם נשוב אל עצמנו, אל מה שאנו צריכים להיות ויכולים להיות, נמצא את "הצפון" בדרך הקשה שלפנינו, דרך שסכנותיה גלויות אם גם סיכוייה כבר החלו להבהב באופק.

(מתוך נאום מקבלי פרס ישראל, תשל"ד)

- ❓ יגאל אלון נשא את הנאום לאחר מלחמת יום הכיפורים. מה דאגתו המרכזית ביחס לדור הצעיר? (שימו לב מה הוא מזהה שקיים, ומה הוא מזהה שחסר).
- ❓ באילו כלים מציע אלון להצטייד לצורך ההתמודדות עם אתגרי המציאות בזמנו? האם כלים אלו מתאימים גם לדור הצעיר בימינו?

מעשים קטנים | אלמוג בהר

אָדָם פּוֹדֶה נַפְשׁוֹ בְּמַעֲשֵׂי קְטָנִים
בְּזָכְרוֹנוֹת שֶׁהוּא זוֹכֵר בְּשִׁפְלָם
שׁוֹכְחִים, בְּפָעִיעִים שֶׁהוּא סוֹבֵל בְּשִׁפְלָם
שְׂמֵחִים, בְּשִׂתְיָקוֹת שֶׁהוּא שׁוֹתֵק בְּשִׁפְלָם
צוֹחֵקִים, בְּחִיּוּכִים שֶׁהוּא מְחַיֵּךְ בְּשִׁפְלָם
שׁוֹתְקִים, בְּסִדְקִים שֶׁהוּא עוֹצֵר לְשִׁפְלָם
מְמַשְׁכִּים, בְּרָאיוֹת שֶׁהוּא אוֹסֵף לְשִׁפְלָם
מְשַׁלְּכִים, בְּפִתְחִים שֶׁהוּא מְגַלֵּה לְשִׁפְלָם
מְסַתְּרִים, בְּשִׂכְחָה שֶׁהוּא שׁוֹכֵחַ לְשִׁפְלָם
זוֹכְרִים, אָדָם פּוֹדֶה נַפְשׁוֹ
בְּמַעֲשֵׂי קְטָנִים

(מתוך 'חוט מושך מן הלשון'; הוצאת עם עובד, 2009)

- ❓ במסורת היהודית 'פדיון נפש' הוא תהליך שבו אדם מנסה להימנע מאסון באמצעות פעולה, בדומה למנהג הכפרות (ממנהגי ראש השנה המסורתיים). מה מטרת פדיון הנפש בשיר?
- ❓ מה הופך את המעשים 'למעשים קטנים'? איך מעשה קטן מהווה פדיון נפש?
- ❓ מה הקשר בין האדם לבין החברה הסובבת אותו? מה הם תורמים זה לזה?
- ❓ באיזה אופן יש במעשים קטנים ערבות ולא התבדלות?

- ❓ השיר 'אסיף' נכתב בשני שלבים: החלק הראשון של השיר, המכונה 'אסיף', נכתב בשנת 1976, לאחר מות אחות המחבר. החלק השני, המכונה 'ספיח', נכתב עשור מאוחר יותר. מה ההבדל בין 'הנאסף' בחלק 'אסיף' לבין 'הנאסף' בחלק 'ספיח'?
- מה ההבדל בציפיות המובעות בכל חלק? מה המשמעות של השינוי בתיאורי הטבע? (שימו לב לעונות השנה המככבות בכל אחד מחלקי השיר).
- ❓ אילו ביטויים בשיר מרמזים על התבגרות המשורר או על הזדקנותו? באיזה אופן השתנה המשורר עם השנים?
- ❓ שני חלקי השיר מתייחסים לחדש תשרי. מה ההבטחה לשנה החדשה בכל אחד מחלקי השיר? מה נדרש לעשות כדי לממש הבטחה זו?
- ❓ השיר כתוב בלשון יחיד. מהם המסרים הקהילתיים/חברתיים החבויים בו?

אסיף וספיח |

מילים: איתמר לפיד, לחן: נעמי שמר

אסיף

אֶסּוֹף אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים, אֶת הַמַּלְיָם וְהָאוֹתוֹת
כְּמוֹ יְבוּל בְּרִכָּה, כְּבַד מְשֹׁאת,
אֶסּוֹף אֶת הַפְּרִיחָה, אֲשֶׁר גָּמְלָה לְזָכְרוֹנוֹת
שֶׁל קִיץ שֶׁחָלַף בְּטֶרֶם עֵת.
אֶסּוֹף אֶת כָּל מְרֻאוֹת פְּנֵיהַ הַיָּם
כְּמוֹ אֶת הַפָּרִי וְאֶת הַבֵּר.
הָאֲדָמָה הִיא אֶפְרָתָה מִתְחַת לְשָׁלְפָיִם
וְאִין לָהּ עוֹד לְתֵת לָךְ דְּבָר.
וְאִין יוֹתֵר גְּבֻעוֹל חוֹלֵם עַל שֶׁבְלָתוֹ
וְאִין יוֹתֵר נֹדֵר וְאֶסֶר,
רַק הַבְּטָחַת הַרוּחַ כִּי הַגֶּשֶׁם בְּעֵתוֹ
עוֹד יִחַוֶּנּוּ אֶת עַפְרָה, בְּתוֹם תֵּשֶׁרִי.
ספיח
אֶסּוֹף אֶת הַנְּגוֹן אֲשֶׁר נָגַן כְּנֻגוֹנִי
אֶסּוֹף אוֹרוֹ שֶׁל יוֹם שֶׁהָעָרִיב
אִין לְדַבֵּר אֶל הַמַּתִּים בְּגוֹף שְׁנֵי
אִין לְדַמּוֹת אוֹתָם כְּמִי שֶׁעוֹד מְקַשֵּׁיב.
אֵךְ תָּן לְשׁוֹת דְּבוּר לְרוּחַ סְתִיו
לְשִׁיר שִׁירֵךְ בְּתוֹךְ עֲדָרֵי רֶקִיעַ
אֶל הַשְּׁלָפָיִם לְשֹׁאת אֶת אִמְרוֹתָיו
וְדַבֵּר מֶטֶר לְאֶפֶק לְהַשְׁמִיעַ.
וְאִם תּוֹכַל, אֶסּוֹף אֶת הַמַּלְיָם
שֶׁאִין לָהֶן לְפָנַי וְאֲחֵרֵי
כִּי הֵן, בְּבוֹא אֲבָבִי, תִּהְיֶינָה שְׂבוּלִים
שֶׁנֶּזְרָעוּ בְּדַמְעַת שֶׁל תֵּשֶׁרִי.

להיות בן-אדם | חנה סנש, ערב יום הכיפורים, 11.10.1940

רצוני להתוודות, לתת דין-וחשבון לעצמי, לתת דין-וחשבון לאלוהים, זאת אומרת למדוד את חיי ומעשיי לעומת האידיאל הגבוה, הטהור ביותר אשר עומד לפני. להשוות מה שהיה צריך להיות לעומת מה שהיה.

אתחיל את הוידוי בשם האנושיות. אין הטא בעולם שאינו נכנס השנה לתור העונות, שבעתיים יותר מאשר כל השנים. אין מה לענוש אותנו, כי כל צעד ומעש נענשים מיד. כולנו נענשים על הטאים שנדמה לנו שלא הטאנו או נאלצנו לחטוא. אינני רוצה לומר שרק הם, הדיקטטורים, הנם היחידים שגרמו למלחמה נוראה זו, לשבירת הרוח, לחושך הגדול, שרק הם אחראים לכול. מי אפוא האשם? כל אחד ואחד לחוד? או לא. אבל הכול יחד - הבניין, הסדר, המוסר הקיים - כל האנושיות כאחד. אבל דוקא אלה האשמים ביותר אינם מרגישים בזה, והיהדות נשארת לבדה עם הוידוי: "חטאנו".

ואני... חטאתי לאמא שלא התחשבתני עמה במידה מספקת בהחלטתני. - חטאתי לאחי שזלזלתי בשאלת עלייתו. - חטאתי לארץ כשדנתי באופן שטחי ולא התעמקתי די בחוויותיה. חטאתי לאנשים באדישות, בחביבות חיצונית. - חטאתי לעצמי בבזוזי כוחות וכישרונות, בהזנחה, בחוסר התפתחות רוחנית.

ובכל זאת אינני יראה לעמוד בפני הדין. חטאתי לשם מטרה ורצוני היה טוב. אם נכשלתי, אם לא הייתי די חזקה, אם לא מצאתי את הדרך, את הצורה - אינני מתביישת, רק מצטערת על כך. והתכנית לשנה החדשה - לימוד והתעמקות במקצוע, בשפה, וחיפוש הדרך: להיות בן-אדם...

- ❓ סנש כתבה את הטקסט במהלך מלחמת העולם השנייה. באיזה אופן המצב בעולם משפיע על חשבון הנפש שסנש מקיימת בינה לבין עצמה? מהן מסקנותיה ביחס לעצמה וביחס לחברה כולה?
- ❓ "ובכל זאת אינני יראה לעמוד בפני הדין" - מי השופט שהיא עומדת בפניו? מדוע אין היא יראה?
- ❓ "אינני מתביישת, רק מצטערת" - עם איזה רגש קל יותר להתמודד, לדעתכם? מדוע היא מציינת דוקא את הבושה?
- ❓ "וחיפוש הדרך: להיות בן-אדם" - לו הייתם/ן מצטרפים/ות לסנש בחיפוש הדרך, לאן הייתם/ן פונים/ות? מה הכוונה ב"להיות בן-אדם"?

"ונתנה תוקף קדושת היום"

האזינו לפיוט "ונתנה תוקף" בביצוע חנוך אלבלקי.

- ? באילו נקודות בפיוט יש ביטוי מוזיקלי לדממה הדקה?
- ? שערו מדוע דווקא בנקודות אלה?

במה דומה הקריאה "ונתנה [נספח] תוקף קדושת היום" ל"לכל צעקה שתצעק מאיש מישירו באיזה מקום?"

האם מצב שבו לכל פעולה של יחיד מתעוררת תגובה מסביבתו, הוא מצב מצוי או שמא הוא רק מצב תיאורטי רצוי?

מי הוא אותו "מישהו" המתגלה בכל מצב בשיר?

"ואני יודעת..." – בפזמון המחברת מציינת שהיא יודעת, ללא ספק, כי ישנם דברים שהם שלה בים. מה יודעת הדוברת? מה היחס בין תוכן הפזמון לבין תוכן הבתים?

אילו תיאורים בשיר מהדהדים דימויים מן הפיוט?

הפיוט נפתח בהזמנה לתאר את יום הכיפורים כיום הדין. איזה רגש מרכזי מעורר התיאור? מה מעמדו של האדם הבודד אל מול מעמד הדין?

תיאור מעמד הדין מורכב משלושה דימויים מרכזיים: (א) ספר; (ב) שופר; (ג) רעעה ועדרו:

מה משמעות הדימוי "ספר הזיכרונות"?

"וחותם יד כל אדם בו" – איך אדם מטביע את חותמו על הספר?

"ובשופר גדול יתקע" – אילו ניגונים מופיעים בתיאור? איזו תחושה נוצרת משילוב הניגונים השונים?

הצינוי המסורתי הוא "לשמוע קול שופר". בפיוט נשמעת "דממה דקה". מה שומעים בעת דממה?

מהו כוחה של הדממה? "כבקרת רועה עדרו" – במה מדגיש התיאור את הציבוריות ואת הזמיון בין כל הפרטים (עדר)? אילו תיאורים מדגישים דווקא את יחודיותו של כל אדם?

ונתנה תוקף |

מתוך מחזור ראש השנה ויום כיפור

* לפניכם / פתיח הפיוט בלבד. האזינו לפיוט כולו.

וּנְתַנָּה תְּקוּף קְדוּשַׁת הַיּוֹם כִּי הוּא נוֹרָא וְאִים וּבּוֹ תִּנְשָׂא מְלָכוּתְךָ וְיִכּוֹן בְּחֶסֶד פְּסָאָךְ וְתִשָּׁב עָלָיו בְּאַמֶּת

אַמֶּת כִּי אַתָּה הוּא יְיָ וּמוֹכֵיִת וְיִדְעֶנָּה וְעַד וְכוּתָב וְחוּתָם וְסוּפֵר וּמוֹנָה

וְתוֹכֵר כֹּל הַנְּשִׁפְחוֹת וְתִפְתַּח אֶת סֵפֶר הַזְּכוּרוֹת וּמֵאֲלֵינוּ יִקְרָא וְחוּתָם יָד כֹּל אָדָם בּוֹ

וּבִשְׁוֹפֵר גָּדוֹל יִתְקַע וְקוֹל דְּמָמָה יִקְרָא יִשְׁמַע וּמִלְאָכִים יִתְפָּזֵן וְחִיל וְרַעְדָה יֵאָחֲזוּן

וְיֵאמְרוּ הֵנָּה יוֹם הַדִּין לְפָקֵד עַל אֲבָא מְרוֹם בְּיָדֵינוּ כִּי לֹא יִזְכּוּ בְּעֵינֵינוּ בְּיָדֵינוּ

וְכָל בְּאֵי עוֹלָם יַעֲבִירוּ לְפָנֶיךָ פְּנֵי מְרוֹן כְּבִקְרַת רוּעָה עֹדְרוֹ מַעֲבִיר צֹאנֵנו שְׂבִטוֹ

כֹּן תַּעֲבִיר וְתִסְפֹּר וְתִמְנָה וְתִתְקַד נְפֶשׁ כָּל חַי וְתִתְחַיֵּךְ מִקְּבֵה לְכָל בְּרִיָּה וְתִכְתֹּב אֶת גְּזֵר דְיָיִם

להאזנה
ל"ונתנה תוקף"

להאזנה לשיר
'חתיכת שמים'

הנשיא הרצוג | יום הזיכרון תשפ"ג

צפירה שפילחה את הדממה, עושה את דרכה מקצה הארץ עד קצה, מרעידה את נפשנו, מפלסת דרך לזכרון, המציף אותנו בדממה. אני שואל את עצמי, אותנו: לאיזו עוד מדינה בעולם יש קול מיוחד כזה? זה קולם של הכאב והתקווה, היגון והגאווה. זה קולה של מדינת ישראל.

- ❓ באיזה אופן דממה יכולה להיות קול של מדינה?
- ❓ האם אווירת יום הזיכרון דומה לאווירת יום הכיפורים, לדעתכם?/ האם ראוי שתהיה דומה? חשבו על נימוקים לשני הצדדים ושתפו את החברותא שלכם!.
- ❓ בפיוט מנוגדת הדממה לקול השופר. ביכרון הישראלי מנוגדת דממת יום הכיפורים לאזעקה או לקולות המלחמה. במה דומה השופר לאזעקה או לקולות מלחמה?
- ❓ עבור רבים ורבות, יום הכיפורים מתאפיין בשקט רב. איזו אווירה נוצרת בדממה?
- ❓ האם נכון למסד את השקט באמצעות חוק או הנחיות? נמקו את הטענות.

יום הכיפורים | חיים חפר

הצפירה ההיא, ביום הכיפורים ההוא, עדיין צורבת. התדהמה, העלבון האכזבה העזה כמוות. רכבות האש העולות השמימה, צוות אחר צוות...

וזעקות הפצועים ושתיקת המתים חשוקי השפתיים. וזכר הצפירה ההיא המשסעת לב, בשעה השנייה אחר הצהריים...

ורק אנחנו הנושאים בליבנו את המלקות והשפטים. רק אנחנו יכולים וחיבים להלל את המתים. וכמו בתפילת יום הכיפורים לחזור ולבקש. לעולם לא עוד בחרב, לעולם לא באש.

(עלון קיבוץ עין חרוד איוחד, 1990)

- ❓ אילו ניגודים בדברי חפר דומים לניגודים ב'ונתנה תוקף'?
- ❓ מה הקשר בין 'דממה דקה' ליום הכיפורים לפי חיים חפר?

"מי באש"?

מי באש | מילים: לאונרד כהן, לאונרד כהן, לאונרד כהן ויאר רזנבלום, תרגום: איה כורם, אלכס בן ארי ותומר קמרלינג * לפניכם/ן נוסח של ביצוע שבו היוצרת בחרה להוסיף לשיריו של לאונרד כהן שורות מהפיט המסורתית 'ונתנה תוקף'.

ונתנה תוקף קדשית היום
 אמת כי אמתה הוא דיין
 ומוכיח ויזע ועד
 וכותב וחותרם וסופר ומונה,
 ותזכר כל הנשפחות
 ותפתח את ספר הזכרונות,
 ומאליו יקרא,
 וחותרם יד כל אדם בו.
 מי על קדוש השם, מי שאינו אשם
 מי על השנאה, מי מול הפראה
 מי ביד אחיו, מי בידו שלו,
 מי שש לעולה, מי במלמול תפלה
 ומי, מי זה קורא אלה?
ומאליו יקרא,
 וחותרם יד כל אדם בו.
 ובשופר גדול יתקע
 וקול דממה דקה ישמע
 ומלאכים יתפזרו
 וחיל ורעדה יתחזרו

לביצוע של
איה כורם

ונתנה תוקף | מתוך מחזור ראש השנה ויום כיפור

* לפניכם/ן החלק הסוגר של התפילה בלבד.

בראש השנה יפתבו וביום
 צום פפור יתתמון
 פמה יעברו וכהמה יבראו
 מי יחיה ומי ימות
 מי בקצו ומי לא בקצו
 מי במים ומי באש
 מי בתרב ומי בתיה
 מי ברעב ומי בצמא
 מי ברעש ומי במנופה
 מי בחניקה ומי בסקילה
 מי ינוח ומי ינוע
 מי ישקט ומי יטרף
 מי ישלו ומי יתסר
 מי יעני ומי יעשיר
 מי ישפל ומי ירום
 ותשונה ותפלה יאדקה
 מעברין את רע הגזרה

כי פשמה פו תהלתך קשה
 לקעוס ונוח לרצות
 כי לא תחפל פמות המות כי
 אם פשובו מדרכו וחיה
 ועד יום מותו תחפה לו אם
 ישוב מיד תקבלו
 אמת כי אמתה הוא יוצרם
 ויודע יצרם
 כי הם פשר נדם
 אדם יסודו מעפר וסומו לעפר
 בנפשו יביא לחמו משול כחרס
 הנשבר
 פחציר יבש וקצין נובל פצל
 עובר וכענו פלה
 וקרוח נושבת וקאבק פונח
 וכתלום לעוף...

- השוו בין הבית המתחיל במילים "מי באש" בפיוט, לבין הבית המתחיל במילים אלה בשירו של כהן. ?
- מה הפחד המרכזי הבא לידי ביטוי בפיוט? מה עולה מהשיר ימי באש? ●
- במה שונה נקודת המבט של הדוברת/ת בכל נוסח? אל מי מופנות השאלות? באיזה אופן מופיעה השאלה "איפה" בפיוט? מדוע הוסיפו אותה לשיר, לדעתכם/ן? ●
- הבית המתחיל במילים "אדם יסודו מעפר..." מופיע בפיוט בלבד. לפי הפיוט, מה מעמד האדם ומה תפקידו? אילו כוחות נובעים מהידיעה שהאדם – "יסודו מעפר", אך הוא נמשל גם לחלום? ?
- איזו גרסה מתאימה לדרכים שאתם/ן מציינים/ות בהן את יום הכיפורים? ?
- מדוע בחרו כורם, בן ארי וקמרלינג לשלב את הפיוט המסורתי בשיר, לדעתכם/ן? ?

בערב יום הכיפורים אני זוכר את אבא שלי | עופר שלח 2015

בשבילי, יום כיפור אינו סיורי סליחות, וגם לא טיולי אופניים. אני מכבד את מי שעושה את שניהם, אבל בארבעים ושתים השנים האחרונות, בכל פעם שהיום הזה מתקרב, עבודי משמעותו היא תמונה רבת עוצמה אחת: יום כיפור 1973, שלוש שעות לפני הצליחה המצרית והמתקפה הסורית ברמת הגולן, אבא שלי יושב בבית ונועל את הנעליים האדומות, בדרך אל המלחמה, שממנה חזר ששה חודשים אחר כך.

חייהן של יותר מאלפיים וחמש מאות משפחות השתנו ביום ההוא לבלי היכר, עשרות אלפי אנשים נותרו בינינו פצועים בנפש ובגוף. גלי ההדף שלה לא שכחו בחברה, בתרבות, בפוליטיקה. הדברים הבסיסיים ביותר התרסקו: האמונה היהירה בכוחנו, ההנחה הבסיסית שהשלטון ידע מה שהוא עושה, ההערצה העיוורת למי שסימל את הישראליות החדשה, הכובשת, הכוחנית....

מאות אלפי אנשים יצאו מבתיהם ביום ההוא, כמו אבא שלי...

בערב יום הכיפורים אני זוכר את אבא שלי וחייליו, שרבים מהם אינם איתנו היום. בלשכה שלי בכנסת יש תמונה שצילם אחד מהם, שעות לפני שהמסוקים העלו אותם אל החרמון הסורי... אני מסתכל בו מדי יום באהבה וגעגועים, ונזכר מה אני חייב לו ולהם: לעשות הכול, לחפש כל דרך, כדי שהביטחון והשגשוג יושגו בדרך שאינה מלחמה... לעשות הכול כדי שחינו ביומיום יהיו ראויים לרגע הנורא הזה, שבו אדם נועל צבא ומביט במשפחתו במבט של פרידה.

(מתוך עמוד הפייסבוק של עופר שלח)

? לפי שלח, במה שונה מלחמת יום הכיפורים ממלחמות אחרות?

? בחרו שורה מהפיוט (או מהשיר) היכולה לשמש כותרת לפוסט של שלח.

? עבור רבים מאלה שלחמו במלחמת יום הכיפורים, וגם עבור רבים מאלה שחיו בשנת 1973 מבלי להילחם בשדה הקרב, מתקשר יום הכיפורים בעיקר למלחמה. באילו אופנים יש לציין את מלחמת יום הכיפורים במהלך יום הכיפורים, לדעתכם? הציעו מנהג הקשור ליום הכיפורים המבדיל את יום הכיפורים מיום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה.

מזיכרון להטבעת חותם - שיח עם לוחמים/ות

שאלות לדיון ולשיחה (ניתן לכתוב את התשובות בכתב, להקליטן כפודקסט או להסריטן בסרטון וידאו)

- היכרות אישית (שם, מקום מגורים, מצב משפחתי, תעסוקה)
- כיצד את/ה מציין/ת את יום כיפור? מה משמעות היום הזה עבורך? האם לפני המלחמה ציינת את יום הכיפורים באופנים אחרים?
- במבט חברתי ו/או לאומי, באילו אופנים היית רוצה שהשנה החדשה תהיה "יפה ושונה" מהשנה החולפת?
- ספרי לנו זיכרון מהמלחמה שחשוב שנכיר.

בשיעור למדנו שני מקורות שנכתבו בעקבות מלחמת יום הכיפורים

יש לקרוא מחדש את מפת המציאות, החיצונית והפנימית; לא להסירה, חלילה, אך גם לא להשחירה ללא צידוק ויסוד. הדבר מחייב הערכה מחודשת של עצמנו. אם נשוב אל עצמנו, אל מה שאנו צריכים להיות ויכולים להיות, נמצא את "הצפון" בדרך הקשה שלפנינו, דרך שסכנותיה גלויות אם גם סיכוייה כבר החלו להבהב באופק.

(יגאל אלון)

... ניתן קצת יותר מעצמנו לכלל ולזולת. רק כך, בחברה שיותר אור קורן בין חבריה, ויותר אור קורן בה החוצה, שחבריה נותנים קצת יותר ממה שלוקחים, רק כך נוכל לעמוד מול הבלתי צפוי מול התקוות, הסיכויים ומול הכיפורים.

(עמיר, גבעת ברנר)

- עם איזה מסר את/ה מזדהה יותר? מה היית רוצה לראות אותנו עושים/ות כבר בימים הקרובים או בשנה הקרובה?
- איך את/ה רוצה שהזיכרון הזה ישפיע עלינו? מה התפקיד שלנו בתור אזרחים ואזרחיות בוגרים בעתיד?

קיבוץ רביבים, תשל"ה